

ПРИЛАГАНЕ НА МЕТОДА НА ОБРАТНОТО ПРОГНОЗИРАНЕ С УЧАСТИЕТО НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ В ПРОЦЕСА НА МНОГОФУНКЦИОНАЛНОТО ГОРСКО ПЛАНИРАНЕ

Златина Тодорова, Иван Палигоров
Лесотехнически университет, София

Резюме

Представено е многофункционалното горско планиране като инструмент за интегрирано управление на горските територии. Разгледан е партисипативния подход, явяващ се платформа за постигане на обществен консенсус в процеса на планирането. Очертана е ролята на заинтересованите страни при вземане на дългосрочни решения по въпросите за устойчивото стопанисване на горите. Направен е анализ и съпоставяне на възможностите за прилагане метода на обратното прогнозиране с включването на заинтересованите страни при набелязване на стратегически цели за развитие на горите съобразно променящите се обществени потребности.

Ключови думи: многофункционално горско планиране, интегрирано управление на горските територии, партисипативен подход, метод на обратното прогнозиране.

Key words: multifunctional forest management, integrated management of forest areas, participatory approach, backcasting.

JEL: Q01, Q23.

Увод

Горите са уникален и неотменим източник на дървесни и недървесни ресурси. Възприетият централно-европейски модел на стопанисване на горите в умерените географски зони дава предимство на многофункционалната интеграция за различни горски ползи в рамките на една площ като целта е да се създадат синхронизирани проекти за бъдещото развитие и опции за стопанисване на европейските гори при увеличаващи се и възможни конфликтни изисквания.[8] За всеки конкретен регион потребностите, исканията и желанията на обществото са представени от различни организации, групи и лица. Провеждането на многофункционално горско планиране (МГП) на база партисипативния подход позволява постигане на консенсус за оптималното използване и природосъобразно възпроизводство на горските ресурси на дадена територия. В процеса на планирането всички заинтересовани страни (ЗС) непосредствено участват в процеса на вземането на решения при изготвяне на Планове за многофункционално стопанисване на горите (ПМСГ). Тези планове определят насоките за развитие на горите за по-дълъг период от време от 10-годишния срок на действие на горскостопанските планове. Според Schmidt, под планиране се разбира предварително умствено определяне на реализацията или систематично ориентирано към бъдещето осмисляне и определяне на цели, мероприятия, средства и начини за постигане на целите в бъдещето [9].

Многофункционалното горско планиране има стратегически характер. При определяне на

целите и приоритетите за дългосрочно управление на горските територии важна основа се явява прилагането на методите за прогнозиране. Съвременните методи за прогнозиране предполагат взаимодействие между всички заинтересовани страни, участващи в дискусиите при определяне визията за бъдещето развитие. В обсъжданията се включват експерти, засегнати лица и представители на обществеността. В тази връзка се пристъпва към създаване на работни групи, провеждане на семинари, конференции и други съвместни форуми за представяне на мненията и отделните гледни точки.

Многофункционалното горско планиране като инструмент за интегрирано управление на горските територии.

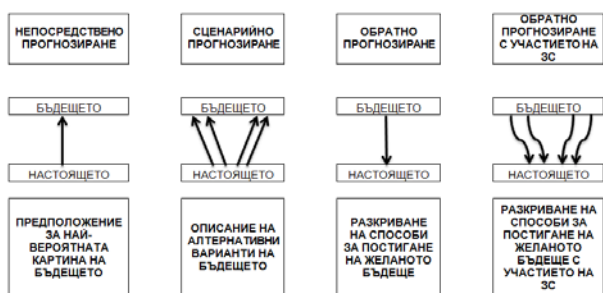
Обществени интереси спрямо горите в нашето съвремие се проявяват по изключително сложен и нееднозначен начин. От една страна те са източник на конфликти между ползвателите на различните по своето естество и предназначение горски ресурси. От друга страна в съответствие с принципите и критериите за устойчиво развитие следва да се разкриват възможности за изглаждане на противоречията и съчетаване на ценностите по смисъла на оптимизиране на общата полза. Провеждането на многофункционално горско планиране е съпътствано от еманация на разнообразни интереси, претегляне на дългосрочни и краткосрочни цели, и постигане на съгласие между заинтересованите страни. Намирането на баланс на изразяваните интереси представлява основа, върху която се гради устойчивостта на дейностите за изпълне-

ние на поставените цели. Усилията за създаване на по-добър механизъм за устойчиво управление на природните ресурси с широко обществено участие активно се подкрепя в САЩ и редица европейски страни. Партисипативната демокрация се базира на убеждението, че включването на всички ЗС в публичния обмен на аргументи представя многостранната палитра от интереси и създава среда за вземане на адекватни управленски решения [6]. Принципът за максимално представяне на обществото при партисипативния подход предвижда: колкото повече са участниците повече искания ще се удовлетворят, както и ще се събере по-голямо количество информация за възникващите конфликти и възможностите за тяхното разрешаване. Планирането в горското стопанство има за предмет развитието на горите във времето и пространството през дългия живот на горските насаждения. То цели осъществяването на желаната комбинация от функции, съобразно обществената приемливост на ограниченията определени от естествения потенциал на горите и съвременните технологични възможности за оползотворяване на комплекса от горски ресурси. Целите на Закона за горите (2011) и заложените в него основни принципи на горското планиране съдържат изисквания за оптимално съчетаване на всички функции на горите. Това поставя необходимостта заедно с горкостопанското планиране да се провежда и едно надстопанско /надведомствено/ планиране, включващо многофункционалното горско планиране като основа за многофункционално стопанисване на горите [6]. Обществените предпочитания и виждания трябва да се имат предвид не само в процеса на МГП, а и при планирането в организациите и ведомствата от другите обществени сектори. Ниттел счита, че разработването на ПМСГ като нова управленска практика се ръководи от необходимостта процеса на управление и стопанисване на горите да стане открит и прозрачен за по-голям кръг от хора, които са заинтересовани от дългосрочното им ползване и устойчивото възпроизводство на повече от една от техните функции [1,7]. В своите изследвания в областта на стратегическия мениджмънт Игор Ансофф обосновава тезата, че ускорените индустриални темпове и глобализацията на икономиката изискват качествено ново равнище на управление, опиращо се на прилагане на методите за прогнозиране при вземане на решения в процесите на стратегическо планиране и определянето на стратегически цели и задачи [3].

Обратното прогнозиране с участие на заинтересованите страни като основа за стратегическо планиране

Стратегическото планиране е процес на разработване на стратегически планове базиран на информацията, която осигурява прогнозирането. От своя страна прогнозирането представлява форма на конкретизиране и научно предвиждане на обективни процеси на развитие и обосноваване на стратегическите цели. Предвиждането е и получаване на информация за бъдещ период от време. То включва обяснение, описание и предположение за тенденциите в бъдещото развитие [4]. В резултат от прогнозирането се изготвят прогнози, които могат да се отнасят за един или за система от показатели. Те се изграждат върху изследването на стратегически алтернативи за развитие и евентуалните последици от приемане на един или друг вариант. Методите за прогнозиране съчетават логическото и творческото (евристично) мислене. Те се използват обикновено при непълна, неясна и неточна информация за обекта за прогнозиране. В края на XX век придобива популярност форсайт прогнозирането. Наименованието му произтича от английската дума „foresight”, която означава „поглед към бъдещето“. Аналогични форсайт проекти са реализирани при разработване на стратегии за устойчиво урбанистично развитие на градовете Барселона, Щутгарт и Дъблин. В издаденото от Питър Бишоп „Ръководство по стратегически форсайт“ се посочва, че прилагането на методите на форсайт прогнозирането обхваща пет основни етапа: формулиране на проблема; изучаване на условията, които оказват влияние на изследваната област; анализ на съществуващата ситуация; разкриване на тенденциите, касаещи изучавания проблем; определяне на възможните сценарии и вероятните последици от развитието им; изработване на предложения по всеки един от сценариите при участието на всички заинтересовани страни [3]. Един от методите на форсайт прогнозирането е методът беккастинг (backcasting) – т.н. метод на обратното прогнозиране, разглеждан в научната литература още като метод на „естествената стъпка“ (natural step methodology) [3]. Неговите основи са очертани от Джон Б. Робинсън от Университета във Ватерло през 1990 г. Методът е насочен към управление на събития в бъдещето в следната последователност: първоначално описание на конкретна бъдеща ситуация, след това посредством въображаемо придвижване назад във времето, стъпка по стъпка, на толкова етапа колкото се счита за необходимо, се преминава от тази ситуация към настоящето [5]. Основният въпрос, който се поставя при обратното прогно-

зиране е: Ако искаме да постигнем определена цел, какви действия трябва да предприемем, за да получим търсения резултат?[10]. Беккастинг техниката е противоположност на традиционния процес на форкастинг (forecasting) прогнозиране, който се основава на екстраполиране на минали и на понастоящем съществуващи тенденции в бъдещето. Методите за непосредствено прогнозиране, сценарийно прогнозиране, обратно прогнозиране и обратно прогнозиране с участието на заинтересованите страни са част от сценарийния подход при форсайт прогнозирането [3] (фиг. 1).

Фиг. 1. Методи на сценарийния подход

При метода за непосредствено прогнозиране определянето на тенденциите и динамиката за развитие на изследвания обект се опира на анализ на неговото състояние в миналото и настоящето. Прилага се техниката на „последващите стъпки“ (next steps), при която на всеки етап от изследването се отчитат вероятните рискове и последствия. Този метод се използва при наличие на относително стабилна външна среда.

Методът на сценарийно прогнозиране способства за пресъздаване на няколко хипотетични бъдещи ситуации. В тях се включват взаимосвързани действия и състояния. Методът може да послужи за избор между различни алтернативи на развитие.

Методът на обратното прогнозиране е свързан с дефиниране на желаното бъдеще и преминаване към настоящето, за да се формулират политики и програми, които ще свържат очертаното бъдеще с настоящия момент[2].

Методът на обратното прогнозиране с участието на заинтересованите страни (participatory backcasting) се отличава от горе посочените методи главно по това, че при изграждане на визията на бъдещето, освен становището на експерти, се взема в предвид и мнението на останалите участници в процеса на обсъждането.

Партисипативният подход с включване на всички заинтересовани страни спомага за осъществяване на широк обществен диалог при

определяне на стратегическите цели и приоритети. За разлика от традиционното прогнозиране беккастинга може да предложи механизми за провеждане на стратегическо планиране и в случай, когато екстраполирането на доминиращите тенденции от миналото и настоящето по някаква причина е възпрепятствано.

Изводи и препоръки

Методът на обратното прогнозиране с участието на заинтересованите страни осигурява условия за изразяване на разнообразния спектър от обществени интереси и създава среда за открит обмен на аргументи при открояване на общоприети действия в настоящето насочени за постигане на желаното бъдещо състояние.

Обратното прогнозиране с участието на заинтересованите страни като основа за провеждане на многофункционално горско планиране, способства за приоритизиране функциите на горите съобразно потребностите на обществото и задава стратегически проекции за тяхното бъдещо развитие.

При метода на обратното прогнозиране с участието на заинтересованите страни е необходимо да се разкриват възможности за попълно представяне на изразяваните от тях мнения и непосредствено включване при очертаване на желаната картина на бъдещето.

Прилагането на партисипативния подход при обратното прогнозиране следва да спомага за разширяването на координацията и интегриране на стратегическото планиране в горското стопанство с това в другите обществени сектори.

Заклучение

Съвременните методи за прогнозиране по своите характеристики се явяват комплексни научни изследвания. Те са свързани по между си и позволяват достигане на висока точност на направените прогнози. Тяхното прилагане е важна основа при провеждането на стратегическо планиране и оптимизиране на процесите свързани с неговото ефективно осъществяване.

Литература

1. Костов, Г., Палигоров, И., Богданов, К., Кичуков, Е. *Наръчник за изготвяне на план за многофункционално стопанисване на горите*. София. 2003.
2. Брандес, О., Брукс, Д. *Меката пътека за водата накратко*. Университет на Викториа. 2005.
3. Павлова, А. *To the question of application of forecasting methods for the development of corporate social environmental responsibility*. Научный журнал НИУ ИТМО. Серия „Економика и екологическият мениджмънт“. 2012.
4. Петков, А., Нейков, Н., Драгозова, Е. *Въведение в мениджмънта*. София. 2012.

5. Робинсън, Д. *Фючърси под стъкло: рецепта за хора, които не искат да предсказват фючърси*. 1990.
6. Стипцов, В. *Многофункционално горско планиране в България – монография*. София. 2014.
7. Hummel, F. C. (ed) *Forest policy*. Hague. 1984.
8. Schellhaas. *Adding natural disturbances to a large scale forest scenario model and a case study for Switzerland*. Forest ecology and management. 2002. 167 pp. 13–26.
9. Schmidt, G. *Organisatorische Grundbegriffe*. 8. Aufl., Verlag Dr. G. Schmidt, Giessen. 110 S. 1988.
10. Tinker, J., *Въведение: Животът през 2030. Изследване на устойчиво бъдеще за Канада*. Robinson, J et al. (ред.). Ванкувър. 1996.

APPLYING BACKCASTING WITH THE PARTICIPATION OF STAKEHOLDERS IN THE MULTIFUNCTIONAL FOREST MANAGEMENT

Zlatina Todorova, Ivan Paligorov
University of Forestry, Sofia, Bulgaria

Abstract

The paper presents multifunctional forest planning as a tool for integrated forest management and the participatory approach, which is considered a platform for achieving public consensus in the planning process. The role of stakeholders in making long-term decisions on sustainable forest management issues have been outlined. Analysis has been made of the possibilities for implementation of backcasting with the involvement of the stakeholders in defining the strategic goals for the forest development in accordance with the changing public needs.